

Веска Кирилова*

ФУНКЦИОНАЛНИ ТРАНСФОРМАЦИИ В ДИСПЕРСНОТО ПОЛЕ НА КОНТИНУУМА НЕПРЕХОДНОСТ – ПРЕХОДНОСТ ПРИ УПОТРЕБАТА НА ГЛАГОЛИ В УСТНАТА ПРАКТИКА НА ФРЕНСКИЯ ЕЗИК

Veska Kirilova

FUNCTIONAL TRANSFORMATIONS IN THE DISPERSIVE FIELD OF THE ‘INTRANSITIVITY-TRANSITIVITY’ CONTINUUM IN THE USE OF VERBS IN SPOKEN FRENCH

The subject of the present study is the functional transformation in the object-argument orientation of certain verbs in spoken French. The process under consideration leads to three types of changes: (1) a change in the type of the object argument within transitivity, (2) the adoption of an object argument by intransitive verbs, and (3) the loss of an object argument by transitive verbs. The article analyzes the reasons for these processes.

Keywords: *functional changes; object-argument orientation; oral practice; French language.*

Обект на настоящото изследване е функционалната трансформация в обектно-аргументната ориентация на някои глаголи в устната практика на френския език. Разглежданият процес води до три вида промени: 1) промяна във вида на обектния аргумент в рамките на транзитивността, 2) приемане на обектен аргумент от интранзитивни глаголи и 3) загуба на обектен аргумент от транзитивни глаголи. Анализирани са причините за настъпващите процеси.

Ключови думи: *функционални промени; обектно-аргументна ориентация; устна практика; френски език.*

Преходността на глаголите е синтактично свойство, което се определя от семантико-синтактични фактори: семантична непълнота на глагола или на вербалната група, семантична свързаност на думите, участващи в изразяване на транзитивността, и нарастваща генерализация и абстрактност на морфологичния елемент при непряко преходните глаголи, чрез който глаголът се свързва със своя обект. „Интринсекната семантична непълнота“ на глаголите (Blinkenberg 1969: 22) налага насочване на действието към външен обект, като „допълнението сочи допирната точка с процеса“ (Véchade 1993: 20). Такива глаголи са както тези с много общ смисъл като *avoir, faire*, така и такива с много конкретен смисъл като *fabriquer, prendre, découvrir, faciliter* (Blinkenberg 1969: 22). Глаголите, които не притежават преходност, каквито са глаголите, изразяващи състояние или движение като *exister, dormir, marcher* и др., се определят от традиционната граматика като непреходни и като моновалентни (Tesnière: 1959: 240), тъй като вербалната идея се свързва само с граматическия подлог в изречението независимо дали той е негов извършител, или получател на резултата от него (Blinkenberg 1969: 22). Някои изследвания, посветени на прототипикализацията на транзитивността, установяват нейния скаларен характер, което дава основание да се говори за

---

* **Веска Кирилова** – доц. д-р, катедра „Романистика“, Филологически факултет, Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, v.dimitrova@ts.uni-vt.bg, <https://orcid.org/0000-0002-3685-3991>.

континуума непреходност – преходност (Hopper, Thompson 1980, Brillault 2022, Blinkenberg 1969). Между двете крайни стойности на континуума се разполага междинно поле – поле на дисперсия, в което могат да се наблюдават функционални трансформации в обектно-аргументната ориентация на глаголите при някои техни употреби (непреходни употреби на преходни глаголи и преходни употреби на непреходни глаголи). В рамките на преходността настъпват също функционални промени, които се отнасят до промяна във *вида* на обектно-аргументната ориентация – пряко преходни глаголи функционират като непряко преходни и обратно, непряко преходни глаголи се употребяват като пряко преходни. Тези техни употреби им определят място в периферията на транзитивността, където се разполага дисперсното поле на транзитивността върху континуума непреходност – преходност.

Обект на настоящото изследване са функционални трансформации в обектно-аргументната ориентация на някои глаголи в устната практика на френския език. Разработката описва, анализира и търси причини за тези процеси в три основни аспекта: 1) функционални трансформации във *вида* на обектния аргумент в рамките на преходността; 2) функционални трансформации, водещи до приемане на обектен аргумент от непреходни глаголи; 3) функционални трансформации в обектно-аргументната ориентация на преходни глаголи, които губят своя обектен аргумент.

1. Функционални трансформации във *вида* на обектно-аргументната ориентация на глаголи в дисперсното поле на транзитивността

Трансформационните промени във *вида* на обектно-аргументната ориентация на глаголи в дисперсното поле на транзитивността биха могли да бъдат определени като интра-транзитивни (интра-преходни). Те се разполагат в периферията на транзитивността върху континуума интра-транзитивност – транзитивност и водят до следните промени: 1) пряко преходен глагол се употребява като непряко преходен и приема предложен обектен аргумент (непряко допълнение) и 2) непряко преходен глагол се трансформира в пряко преходен и приема безпредложен обектен аргумент (пряко допълнение).

1.1. Функционални трансформации във *вида* на обектно-аргументната ориентация на глаголи в дисперсното поле на транзитивността – от пряка към непряка преходност

Пряката преходност, която обединява глагола и неговия обектен аргумент, „произтича във всеки конкретен случай от интерпретиране не само на управляваната дума, а и от особената семантична междуопределеност“, която установява свързаността между глагола и неговия номинален обект (Blinkenberg 1969: 83). Блинкенберг определя разликата между пряко и непряко допълнение като формално разграничение. Множество глаголи във френския език притежават и двата вида преходност (пряка и непряка) често без семантична разлика, а когато има такава, тя се изразява в леко смислово нюансиране: *discuter de qqch – discuter qqch; traher de qqch – traher qqch; atteindre à qqch – atteindre qqch; toucher à qqch – toucher qqch* (Blinkenberg 1969: 84). В други случаи става въпрос за различната честота на употреба: *approcher de qqn/de qqch – approcher qqn/qqch* (непряко преходната форма е по-често използвана); *railler de qqn. – railler qqn* (пряко преходната форма е предпочитана пред непряко преходната) (Blinkenberg 1969: 85)¹. Освен нормативните прояви на двойна преходност на някои глаголи в устната практика на съвременния френски език се наблюдават процеси на промяна в обектно-аргументната ориентация на пряко преходни глаголи, употребени като непряко преходни. Такива са например глаголите *se rappeler, pallier*. Те приемат предложен обектен аргумент по аналогия с техните непряко преходни синоними *se souvenir de* и *remédier à* (*se souvenir de* => *se rappeler de*, *remédier à* => *pallier à*) въпреки възраженията на

¹ Някои глаголи, които днес се използват като непряко преходни, преди век са функционирали като пряко преходни, напр. *accoutumer qqch, douter qqch, obéir qqn, pénétrer un lieu*, както и обратно, някога непряко преходни глаголи, днес те са се превърнали в пряко преходни (*applaudir à qqn* => *applaudir qqn*, *empêcher à qqn* => *empêcher qqn*, *ennuyer à qqn* => *ennuyer qqn*) [...] (D. Maingueneau 2015: 286).

пуристите. Промяната е чисто формална и не се наблюдава семантична разлика. В белгийския вариант на френския език глаголет *s'accaparer qqch* се употребява също и с вариант *s'accaparer de qqch* по аналогия с неговия синоним *s'emparer de*. Тази употреба се наблюдава и в Квебек: *Ottawa ne cherche pas à s'accaparer du plus grand nombre de compétences possibles* (Grevisse&Goose 2008: 996). Разглежданите промени биха могли да бъдат обяснени със синтактична епентеза – вмъкване на предлог между глагола и обектния му аргумент.

1.2. Функционални трансформации в обектно-аргументната ориентация на глаголи в дисперсното поле на транзитивността – от непряка към пряка преходност

Гаде отбелязва, че във френския просторечен говор съществува тенденция към разширяване на конструкциите, използвани без предлог (Gadet 1992: 71). В контекста на разглежданата проблематика тези промени биха могли да бъдат определени като интратранзитивни трансформационни процеси, при които непряко преходен глагол се употребява с конструкция на пряко преходен и получава формално безпредложен обектен аргумент: *les enfants ont droit l'école* (пример на Gadet 1992: 71) вместо *les enfants ont droit à l'école*. Наблюдаваната промяна би могла да се обясни с изпадане на предлога *à* в израза *avoir droit à* и с формално преструктуриране на вида преходност на вербалния израз. Това става възможно, от една страна, благодарение на контекстуалната обусловеност, а от друга страна, благодарение на общото значение на свързващия предлог, което в някои случаи „може да се доближи до нула“ (Blinkenberg 1969: 84). Подобна функционална трансформация на глаголи би могла да се наблюдава не само в рамките на вербалната синтагма, но също и в рамките на сложното изречение с подчинителна връзка. Видът на транзитивността на глагола от главното изречение се променя – той става пряко преходен и въвежда подчиненото изречение посредством безпредложния подчинителен съюз *que*: *у a qu'une chose qu'on était d'accord* вместо *у a qu'une chose avec laquelle on était d'accord* (*être d'accord avec*), *ça dépend ce que vous prenez comme taille* вместо *ça dépend de ce que vous prenez comme taille* (*dépendre de*) (Gadet 1992: 71); *J'suis solo dans mon délire, si tu parles trop faut atterrir; J'ai fais six millions de vues, je sais mais bon j'avais intérêt qu'j'y arrive* (текст от песен на Ева и Кидаки: <https://www.youtube.com/watch?v=ocbnvDTFcS8>) – *avoir intérêt à ce que => avoir intérêt que* (след изпадане на част от предложния съюз). Прояви на разглеждания процес биха могли да се наблюдават също в говора на Кот д'Ивоар не само в устната реч, но и в пресата, което е показателно за неговия напреднал етап на развитие: *Comme si certains ont intérêt que les producteurs ne s'en sortent jamais; Son agent attirait son attention que la société avait été déjà payée; Je n'en reviens pas qu'elle se soit comportée ainsi* (Boutin 2007: 59). Сред примерите, посочени от Бутен по този повод, присъства и следният: *Est-ce que les autres partis politiques sont d'accord avec nous que l'alternance doit se faire par la voie des urnes ?* (Boutin 2007: 59), който обаче не би могъл да се приеме като показателен за разглежданата тенденция, тъй като става въпрос за нормативна употреба на израза *être d'accord que* + *изявително наклонение* (<https://www.academie-francaise.fr/daccord-que-suivi-de-lindicatif-ou-du-subjonctif>). Ненормативна проява, характерна за разговорната реч, всъщност е използването на *être d'accord que* с *подчинително наклонение*: *Nous sommes d'accord qu'il vienne la semaine prochaine* (<https://www.academie-francaise.fr/daccord-que-suivi-de-lindicatif-ou-du-subjonctif>). Тази употреба се дължи на редукия на сложния съюз *pour que*. Важно е да се отбележи, че разглежданите интратранзитивни трансформации, наблюдаващи се на фрастично ниво, не могат да се проявят при прономинализация на подчиненото изречение, когато непряко преходната употреба на глагола се възстановява: [...] *suivant ce que j'ai besoin => j'ai besoin de ça* (Gadet 1992: 71); *Je n'en reviens pas qu'elle se soit comportée ainsi => Je n'en reviens pas, de cela* (Boutin 2007: 59). Следователно на формално ниво някои от разглежданите фрастични промени са резултат от елипса на част от сложен предложен подчинителен съюз, съдържащ *que* (*pour que => que, à ce que => que*), други биха могли да бъдат обяснени със субституция посредством *que* (*dont => que, avec laquelle => que*) по аналогия със съществуващата в устната практика на френския език тенденция към унифициране на голяма част от подчинителните съюзи с формата на простия съюз *que* (Kirilova 2022: 121).

Промяна във вида на преходността – от непряка в пряка преходност, се наблюдава също при употреба на глагола *parler*² на фрастично ниво при въвеждане на подчиненото изречение от него. Срещат се три фрастични конфигурации: 1) *Tu parles si* + подчинено изречение (*Tu parles si c'est commode*), 2) *Tu parles comme* + подчинено изречение (*Je me débrouillerai bien, dit Suzanne, tu parles comme je me débrouillerai* и 3) *Tu parles que* + подчинено изречение (*Tu parles que j'allais m'la laisser faucher, ma boule de bricheton !* (Marque-Pucheu 2014: 76), като първите две конфигурации са отбелязани като разговорни също и в някои френски речници (CNRTR: <https://www.cnrtl.fr/definition/parler>, LLF: <https://www.lalanguefrancaise.com/dictionnaire/definition/parler>). Изследване на Марк-Пюшю сочи, че тези структури се използват при преобразуване на възклицателни изречения от пряка в непряка реч след главно изречение с управляващ глагол *parler*: *On sent l'odeur ! => Tu parles (qu' / si) on sent l'odeur, [...] Tu parles (qu' / si) elles l'accueillent à coups de bambou*. Те съдържат семантичен нюанс, изразяващ интензитет (Marque-Pucheu 2014: 77): *Tu t'en souviens peut-être : c'est celui du frère d'Emma Lovenstein. Tu l'as vu lors du vide-grenier sur la pelouse. – Le shar-pei ! Tu parles que je m'en souviens ! Ce n'est pas un petit chien, Matt. Ce colosse pèse au moins 40 kilos et c'est une boule de muscles !* (Musso 2014: 133).

2. Функционални трансформации в обектно-аргументната ориентация на глаголи в дисперсното поле на континуума интранзитивност – транзитивност

Функционалните трансформации в обектно-аргументната ориентация на глаголи в дисперсното поле на континуума интранзитивност – транзитивност биха могли да бъдат определени като интертранзитивни, тъй като в този отрязък на континуума преходни глаголи се употребяват като непреходни и обратно, непреходни функционират като преходни.

2.1. Функционални трансформации в обектно-аргументната ориентация на глаголи – от преходност към непреходност

Функционални интертранзитивни трансформации в обектно-аргументната ориентация на някои глаголи в посока преходност – непреходност биха могли да бъдат наблюдавани в случаите, при които те губят обектния си аргумент и се реализират като непреходни глаголи. Причината за това е липсата на необходимост от това обектът да бъде обозначен било защото той е познат, било защото той е достатъчно ясно обозначен от обстоятелствата (Béchade (1993: 22), лесно възстановим благодарение на контекста. Когато обектният аргумент не е контекстуално възстановим, неговото изпадане позволява идентифициране на вербалния процес сам по себе си, без спецификация (*On mange à quelle heure ?*), като неспецификацията на обекта може да се дължи на няколко факта: 1) тя внася семантичен признак на обичайно извършващо се действие (*Cet enfant n'obéit pas [Cet enfant est désobéissant]*) Riegel, Pellat, Rioul 1994: 396), 2) спецификацията на обекта е възможна, но не се оценява като важна в дадения случай (*Ne le dérangez pas : il est en train de lire* (без значение какво чете), 3) обектът е неопределен, защото покрива цялата гама от възможни обекти на глагола (*À trois ans, il savait déjà lire et écrire; Qui cherche trouve*) (Riegel, Pellat, Rioul 1994: 397). Трансформационен процес в обектно-аргументната ориентация би могъл да бъде наблюдаван също при глагола *faire*. Въпреки че той е с много общо значение и се нуждае от външен обектен аргумент, към който да насочи действието си, при някои свои употреби глаголтът *faire* приема поведение на непреходен глагол. Става въпрос за специфична конструкция, в която той функционира без местоимения си обектен аргумент в диалогичната реч: – *faites* и *fais* вместо *faites-le* и *fais-le*. Тази употреба не е нова и се среща още в пиесите на Молиер: *Valère. – Ne vous mettez pas en peine. Je crois que j'en viendrai à bout. Harpagon. – Fais, fais. Je m'en vais faire un petit*

² Глаголтът *parler* се използва предимно като непряко преходен (*parler de qqn/qqch, à qqn/avec qqn, pour, contre, en faveur de*), но съществуват също и негови пряко преходни употреби (*parler une langue, parler musique, peinture, politique, affaire, parler raison à*), както и такива в непреходни конструкции (*parler bas*) или в конструкцията *Tu parles!* (<https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9P0685>), като формата *Tu parles!* се разглежда като редуцирана фрастична форма на *Tu parles que* + подчинено изречение или *Tu parles si* + подчинено изречение, въвеждащи възклицателно изречение в непряката реч (Marque-Pucheu 2014: 77).

tour en ville, et reviens tout à l'heure; Monsieur Ergaste. – Je vous rends grâce, souffrez à présent que je dise un mot à ce valet, et je vous rejoins sur-le-champ. Monsieur Orgon. – Je vous attends, faites; Mais qu'il fasse toujours ! (примери на Marque-Pucheu 2014: 71). Марк-Пюшю посочва два важни фактора, които обуславят изпадането на местоимения обектен аргумент в разглеждания случай, които биха могли да бъдат обобщени, както следва: 1) семантичен: при изпадане на местоименното допълнение *le* от разглежданата структура присъства или се подразбира наречието *toujours* (*Fais/faites toujours*) (Marque-Pucheu 2014: 71); 2) синтактичен: изпадането на *le* зависи от синтактичния вид на изречението – то е в повелително наклонение и не е възможно в съобщителна структура (Marque-Pucheu 2014: 72). Идентичен е случаят на употреба на глагола *faire*, съчетан с *donc*, като вежлив израз за отстъпване на ред на някого (нормативна проява): *Faites donc, je vous en prie* (<https://www.cnrtl.fr/definition/donc>). Непреходна употреба на глагола *faire* със значение „присъщо ми е да действам по определен начин, да имам определено поведение“ е регистрирана като разговорна в речника Ларус: *Il fait dans la dérision*. (<https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/faire/32701>). Ситуативният контекст има важно значение за правилното интерпретиране на значението на глагола, загубил обектния си аргумент, което се илюстрира и от следния пример на Клиненберг, отнасящ се до репликата на камериерка в хотела, в който е отседнал. Тя ежедневно го е питала *Est-ce que je peux?* „Може ли?“, като ситуативният контекст допълва липсващата част от репликата и дава възможност за правилното интерпретиране на казаното: *faire votre chambre* „да оправя стаята Ви“ (Blinkenberg 196: 109–110). Ситуативният контекст е свързан с дискурсивната имплицитност, която улеснява възстановяването на липсващата част от изказа. Такъв е случаят и с бележка, оставена на витрината на магазин, гласяща: *On porte à domicile* „Доставяме по домовете“ (Blinkenberg 1969: 110). Промяна в обектно-аргументната ориентация на преходен глагол, употребен като непреходен, се наблюдава също при глагола *dire* в словосъчетанието *c'est dire* в диалогичната реч: *Ils ont même obligé le patron à se réassortir en nouvelles marques, pour eux tout seuls, c'est dire; Même moi, j'arrive à vous émouvoir, c'est dire !* (Marque-Pucheu 2014: 72). Марк-Пюшю обяснява непреходната употреба на *dire* в конструкцията *c'est dire* с редуциране на фразата *C'est tout dire*, срещана още при Корней: *Vois-tu, j'aime Alidor, et cela c'est tout dire* (Marque-Pucheu 2014: 72). Структурата *c'est dire* би могла да се разглежда като част от разширената фрастична конфигурация *Dire que + подч. изречение, c'est tout dire* (Marque-Pucheu 2014: 73), от която е получена тя. Непреходна употреба на глагола *dire* се наблюдава също в разговорната реч в изказа *se n'est pas pour dire (mais...)*, извинение, което предшества критика, която би направила лошо впечатление (<https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/dire/25766>). Непреходна употреба е налице също и при глагола *recevoir*: *ce type, il a vraiment reçu* (Gadet 1992: 72), при глагола *s'occuper*, употребен в повелително наклонение: *T'occupe!* В последния пример става въпрос за редуцирана форма, получена от императива *Ne t'occupe pas de ça*. Проявата на поэтапни елиптични процеси води до следните разговорни варианти: 1) *T'occupe pas de ça!* (изпадане на първата част на отрицанието – *ne*), 2) *T'occupe pas !* (изпадане на първата част на отрицанието – *ne*, и на предложния обектен аргумент *de ça*), като тази разновидност на императива превръща формално пряко преходния глагол в непреходен; 3) *T'occupe!*, вариант, определен като просторечен (<https://www.cnrtl.fr/definition/occuper>), който напълно е загубил формалните маркери за отрицание, но е запазил отрицателното си значение, лесно възстановимо от контекста: – *T'occupe! (...) il a fait, l'air toujours aussi sérieux...* (пример в <https://www.cnrtl.fr/definition/occuper>). Глаголът *assurer* е пряко преходен (*assurer une muraille, un plancher, assurer sa fortune, sa puissance, son indépendance*), но той би могъл да се употреби и като непреходен в разговорната реч, губейки обектния си аргумент и променяйки значението си: *Philippe n'assure pas en maths* „не е на ниво, некомпетентен е, не вдъхва доверие“ (<https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/assurer/5921>); *J'assure; Tartempion assure* (Molinié 1991: 68). Тенденция към употреба на преходен глагол със структура на непреходен е налице също и при глагола *quitter* в разговорната реч със значение „свършвам, приключвам работа“: *À quelle heure quittez-vous le soir ?* (<https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/quitter/65786>), но тази употреба има своята диахронна обусловеност – някога този глагол се е използвал като непреходен точно с това значение (Desrosiers 2008: 31). Освен ситуативния контекст и дискурсивна-

та имплицитност, обуславящи промяната в обектно-аргументната ориентация на някои глаголи, би следвало да се припомни, че семантичната наситеност на глаголите също има важна роля при проява на разглежданите процеси. Изследване на Ламироа и Шарол (Lamiroy, Charolles 2008) върху семантичния клас на глаголите за говорене установява обратна връзка между тяхната синтактична преходност и семантичната им наситеност: колкото повече глаголят включва в себе си начина на говорене, толкова тенденцията към неизползването на обектен аргумент е по-голяма: *dire* (преходен) – *bégayer/grasseyer/chevroter* (непреходен), *énoncer* (преходен) – *fabuler, délirer* (непреходен), *contester* (преходен) – *érgoter/chinoiser/chicaner* (непреходен) (Lamiroy, Charolles 2008: 3). Те отбелязват също и ролята на пряката и преносната употреба на глаголите. Много глаголи, използвани с прякото си значение, са непреходни, но при употреба с преносното си значение те придобиват обектен аргумент: *Secouant son chapeau melon, un homme bondit sur la chaussée pour mieux beugler son enthousiasme* (Lamiroy, Charolles 2008: 13); [...] *il se mit à glapir d'une voix affreusement enjouée des fragments de son répertoire de caf'conc', dont le refrain intéressant et quelque peu énigmatique est resté dans ma mémoire [...]* (Lamiroy, Charolles 2008:14). Употребата на преходен като непреходен глагол би могла да се дължи на стилистичен фактор – авторът умишлено избягва стесняване на семантико-синтактичния обхват на глагола от обектния аргумент, за да разшири неговия семантичен периметър: *Tout à coup la lune se leva et, par une large trouée, inonda le sol. Alors je vis.* (Véchade 1993: 22).

Трансформационни процеси, при които глаголят губи обектно-аргументната си ориентация, биха могли да бъдат наблюдавани в устната практика на френския език при някои рефлексивни глаголи, които се употребяват като нерелексивни. В разговорната реч например глаголят *s'écraser* би могъл да се трансформира в невъзвратен – *écraser*, и в повелително наклонение неговият обектен аргумент, изразен с възвратното местоимение *se*, изпада, като значението му се променя: *J'endure, mec, j'écrase.* (Marque-Pucheu 2014: 68); *Angélique, à sa fille: – Je voudrais que tu sois aveugle. Olympia: – Écrase.* (Marque-Pucheu 2014: 69). Речникът на Френската академия (*Dictionnaire de l'Académie française*) също отбелязва употребата на глагола *s'écraser* като непреходен със значение „не настоявай, остави“: *Ça suffit, écrasez !* (<https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9E0347>), както и новият речник Робер (Le Nouveau Petit Robert 1956). Разглежданата форма е използвана предимно в императив, но това не изключва нейната проява и в други наклонения, макар и по-рядко, напр. *On a toujours l'air idiot dans ces cas-là. C'est Mme Guimarch, qui écrase. Car il faut exalter, puis écraser : c'est dans la tradition. J'aimerais bien qu'il écrase.* (Marque-Pucheu 2014: 68). Идентичен трансформационен процес настъпва също и при глагола *se grouiller* => *Grouille-toi!* => *Grouille! : Enlève le filet ! Mets l'autre nappe ! Grouille ! Grouille ! Il haletait...* (Marque-Pucheu 2014: 68). Тази непреходна употреба с разглежданото значение „размърдай се, побързай“ е отразена в речника на Френската академия като просторечна (<https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9G1618>), както и непреходната употреба на *se remuer* => *Remue!*, *se magner* => *Magne!* : *Ouais si tu veux... Allez, magne!* (Gavalda 1999: 84). Тези наблюдения водят до извода, че изпадането на местоименния обектен аргумент при разглежданите рефлексивни глаголи се осъществява на фразично ниво и зависи, от една страна, от наклонението на глагола (предимно повелително), а от друга страна, от ситуативния контекст.

2.2. Функционални трансформации в обектно-аргументната ориентация на глаголи – от непреходност към преходност

Непреходните глаголи принадлежат предимно към семантичния клас на екзистенциалните глаголи и глаголите за движение: *exister, subsister, mourir, sombrer, crouler; venir, revenir, rester, stationner, partir, marcher, rôder, flâner, errer, voyager, circuler, évoluer, tourner, pivoter, pirouetter, gambader, sautiller, trotter, graviter, voltiger, cabrioler* и др. (Blinkenberg 1969: 100). Глаголите за движение преобладаващо са непреходни, защото те служат основно за пространствено локализиране (Sarda 2001).

Глаголите *exister, dormir, marcher* почти винаги функционират като непреходни, понеже изразеният вербален процес (или състояние) е насочен навътре, към вътрешната семантична суб-

станция, и не може да бъде пренесен върху външен обект. В отделни случаи при някои непреходни глаголи може да се наблюдава употребата им като преходни, например в някои изрази като *vivre sa vie*, *dormir son dernier sommeil*, *pleurer des larmes sincères*, като в тези случаи те изразяват специфичен семантичен нюанс. Те се превръщат формално в преходни, като „приемат вътрешно пряко допълнение“ (Béchade 1993: 22), подчинявайки се на две езикови ограничения: 1) семантично ограничение: прякото допълнение има същия корен като този на глагола (*vivre – vie*) или е от същото семантично поле като това на глагола (*pleurer – larmes*); 2) колокативно морфологично ограничение: прякото допълнение трябва да бъде придружено от детерминант (*sa, des*), а при нужда и от епитет или допълнение с адекватна стойност, съотнесено към съществителното име. Не може да се каже напр. *pleurer des larmes*, „тъй като това би било само лоша тавтология“ (Béchade 1993: 22). Този способ често се използва в поезията по стилистични съображения: *Et n'ai-je pas sué la sueur de tes nuits. Moncheval arrêté sous l'arbre qui roucoule, je siffle un sifflement plus pur...* (Béchade 1993: 22).

В просторечния говор някои непреходни глаголи биха могли да получат обектен псевдоаргумент (псевдодопълнение) и да функционират във формално-синтактичната структура на преходен глагол след изпадане на предлога, въвеждащ обстоятелственото пояснение: *vous descendez le prochain arrêt* вместо *vous descendez au prochain arrêt* (пример на Gadet 1992: 71). В рекламния текст също биха могли да се наблюдават употреби на непреходни глаголи в структура на преходен глагол: *Skiez Megève! Volez Air Inter! Roulez bus! Achetez Samaritaine!* (Molinié 1991: 69) вместо *Skiez à Megève! Volez avec Air Inter! Roulez en bus! Achetez à la Samaritaine!* Тези глаголи придобиват формално структура на пряко преходни глаголи, но на семантично ниво е ясно, че става въпрос за изпадане на синтактичната връзка, въвеждаща обстоятелственото пояснение.

Изводи

Направеното изследване сочи проява на няколко процеса в устната практика на френския език, свързани с функционални трансформации в обектно-аргументната ориентация на глаголите върху континуума интранзитивност – транзитивност: 1) два вида *интратранзитивни* промени, осъществени в дисперсното поле на транзитивността, която е част от континуума интранзитивност – транзитивност: а) пряко преходни глаголи функционират като непряко преходни и б) непряко преходни се използват като пряко преходни; 2) два вида *интертранзитивни* промени, реализирани в дисперсното поле на континуума интранзитивност – транзитивност: а) непреходни глаголи придобиват обектен аргумент и функционират формално в структура на преходни глаголи и б) преходни глаголи губят обектния си аргумент и се употребяват като непреходни. Някои от промените са чисто формални и са свързани със синтактична елипса (изпадане на предлог) или синтактична епентеза (вмъкване на предлог по аналогия), други са формално-семантични и са свързани с промяна в значението на глагола или с изразяване на допълнителен семантичен нюанс. Проявата на изследваните процеси се обуславя от действието на семантични, синтактични, стилистични фактори, важна роля имат промените, осъществени по аналогия, ситуативният контекст, дискурсната имплицитност. Наблюдаваните трансформационни процеси се извършват на две нива: синтагматично и фрастично.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Béchade 1993:** Béchade, H.-D. *Syntaxe du français moderne et contemporain*. 3-ème édition. Paris: PU.
- Blinkenberg 1969:** Blinkenberg, A. *Le problème de la transitivité en français moderne. Essai syntactico-sémantique*. Kommissionær: Munksgaard København.
- Boutin 2007:** Boutin, A.B. De et que subordonnants et variation en français, *LINX*. – In: *Études de syntaxe: français parlé, français hors de France, créoles*, №57.
- Brillault 2022:** Brillault, Ph. La transitivité sémantique verbale à l'épreuve de la «ressemblance de famille». Congrès Mondial de Linguistique Française. *SHS Web of Conferences*. <<https://doi.org/10.1051/shsconf/202213811010>> [24.04.2023]

- CNRTR:** Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales. Lexicographie. <<https://www.cnrtl.fr/definition/parler>> [11.02.2024].
- DAF:** *Dictionnaire de l'Académie française*. <<https://www.academie-francaise.fr>> [16.05.2024].
- Desrosiers 2008:** Desrosiers, J. Quitter dans l'absolu. – In: *L'Actualité langagière*. Vol. 5. No. 3. <<https://www.noslangues-ourlangues.gc.ca/fr/chroniques-de-langue/quitter-dans-labsolu>> [10.02.2022].
- DLF:** Dictionnaire de la langue française. <<https://www.lalanguefrancaise.com/dictionnaire>> [25.09.2023].
- Gadet 1992:** Gadet, F. *Le français populaire*, Paris: PUF.
- Gavalda 1999:** Gavalda, A. *Je voudrais que quelqu'un m'attende quelque part*. Paris: Le Dilettante.
- Grevisse, Goosse 2008:** Grevisse, M. A. Goosse. *Le bon usage*. Paris: Éditions De Boeck Université.
- Hopper, Thompson 1980:** Hopper, P. J., S. A. Thompson. Transitivity in grammar and discourse. – In: *Language*. No 56, 251 – 299.
- Kirilova 2022:** Kirilova, V. Functional uses of the subordinate conjunctions „que“ and „че“ in the oral practice of french and bulgarian. – В: *Научни трудове*. Русенски университет „Ангел Кънчев – Филиал Силистра. Том 61. Серия 11.1, 117 – 122.// **Kirilova 2022:** Kirilova, V. Functional uses of the subordinate conjunctions „que“ and „че“ in the oral practice of french and bulgarian. – In: *Nauchni trudove*. Rusenski universitet „Angel Kanchev“ – Filial Silistra. Tom 61. Seriya 11.1, 117 – 122.
- Lamiroy, Charolles 2008:** Lamiroy, B., M. Charolles. Les verbes de parole et la question de l'(in)transitivité. – In: *Discours* № 2. <<http://journals.openedition.org/discours/3232>> [16.07.2020].
- LDF :** Larousse. Dictionnaire français. <<https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais>> [10.04.2024].
- Maingueneau 2015:** Maingueneau, D. *Précis de grammaire pour les concours*, 5-eme édition, Paris:Armand Colin.
- Marque-Pucheu 2014:** Marque-Pucheu, Ch. Ellipse de compléments et de pseudo-compléments de verbes dans les énoncés situationnels en français. – In: *Travaux de linguistique*. No 68 (1), 65 – 81.
- Molinié 1991:** Molinié, G. *Le français moderne*. Paris: PUF.
- Musso 2014:** Musso, G. *Demain*. Paris: Pocket.
- Riegel, Pellat, Rioul 1994:** Riegel M., Pellat, J.-C. R. Rioul. *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF.
- Sarda 2001:** Sarda, L. L'expression du déplacement dans la construction transitive directe. – In: *Syntaxe et Sémantique*. No 2 (1), 121 – 135.
- Tesnière 1959:** Tesnière, L. *Eléments de syntaxe structurale*. Paris: Klincksieck.